

Elintarviketalouden laatutietojärjestelmät Tavoiteohjelma 2005–2010

Elintarviketalouden laatutietojärjestelmät Tavoiteohjelma 2005–2010

Maa- ja metsätalousministeriö 10/2005

Julkaisun nimi:
Elintarviketalouden laatutietojärjestelmät
Tavoiteohjelma 2005–2010

Julkaisija:
Maa- ja metsätalousministeriö

Kuvat
Maa- ja metsätalousministeriön kuva-arkisto

ISBN 952-453-248-4
ISSN 1238-2531

Graafinen suunnittelu: Z Design Oy

Taitto: Vammalan Kirjapaino Oy

Kirjapaino: Vammalan Kirjapaino Oy

Sisältö

1. Taustaa	5
2. Elintarviketalouden laatutietojärjestelmät	6
3. Elintarviketalouden laatutietojärjestelmien kehittämisen tavoiteohjelma	7
4. Tavoiteohjelman periaatteet	9
5. Tavoiteohjelman painopistealueet	10
5.1. Omavalvontaa ja viranomaisvalvontaa tukevat tietojärjestelmät	10
5.1.1. Nykytila	10
5.1.2. Tavoitteet	11
5.1.3. Kehitysportaat	11
5.2. Yhteiset laatua todentavat tiedot	12
5.2.1. Nykytila	12
5.2.2. Tavoitteet	13
5.2.3. Kehitysportaat	14
5.3. Tietotekniikalla tuetut hyvät käytännöt	15
5.3.1. Nykytila	15
5.3.2. Tavoitteet	16
5.3.3. Kehitysportaat	16
6. Tavoiteohjelman toimeenpano ja toimenpide-ehdotukset	17
Tavoiteohjelman toimeenpano ja seuranta	17
1. Elintarviketalouden laatutietojärjestelmien kehittämisen koordinointi	17
2. Seurantaindikaattorit	18
3. Viestintä	18
4. Raportointi	18
5. Tavoiteohjelman tarkistus	18
Omavalvontaa ja viranomaisvalvontaa tukevat tietojärjestelmät	18
1. Yritysten omavalvontaa tukevien tietojärjestelmien kehittäminen	18
2. Viranomaisvalvontaan ja -palveluihin liittyvät tietojärjestelmähankeet	18
3. Laboratorionäytteisiin ja -analyysihin liittyvien tietojen standardointi sähköisen tiedonsiirron mahdollistamiseksi	19
Yhteiset laatua todentavat tiedot	19
1. Yhteisten laatua todentavien tietojen tietosisältömäärittelyt	19
2. Tiedon hallinnan menetelmät ja standardit	19
3. Laatutietojen haku- ja hakemistopalvelut (tietoportaalit)	19
4. Elintarviketurvallisuustilastot ja -indikaattorit	19
Tietotekniikalla tuetut hyvät käytännöt	20
1. Hyviä käytäntöjä tukevien tietojärjestelmien kehittäminen	20
2. Jäljitettävyys	20
3. Sopimustuotanto	20
4. Benchmarking -seminaarit	20
5. Hyvien käytäntöjen käyttöönoton ja levityksen tukeminen tietotekniikan avulla	20
6. Markkinointi- ja vertailutiedon tuottaminen ja hyödyntäminen	20
7. Yhteenveto	21
Tiivistelmä	22

1. Taustaa

Elintarviketalouden laatutietojärjestelmien kehittäminen on osa elintarviketalouden kansallisen laatustrategian toteutusta.

Osana nykyistä laatustrategian organisaatiota toimii tietojärjestelmätyöryhmä, jonka tehtävänä on koordinoita ja ohjata laatutietojärjestelmien kehitystä sekä luoda edellytyksiä yhteisten tietojärjestelmien kehittämiselle ja toimijoiden väliselle yhteistyölle. Tietojärjestelmätyöryhmä on laatinut tämän tavoiteohjelman laatustrategiaorganisaation avuksi suuntaamaan kehitystä sekä viestimään eri osapuolille tärkeinä pidetyistä kehityskohteista.

Tavoiteohjelman laatimisen pohjana ovat kansallisen laatustrategian ohella elintarviketalouden laatutietojärjestelmien kehittämiseen liittyvät aiemmat selvitykset ja hankkeet, mm. Elintarviketalouden laatutietojärjestelmien (ELATI) kehittämisselvitys 2002, ELATI hankeselvitys 2003 päivityksineen sekä ELATI hankehallinnointiohje 2003.

Tavoiteohjelmaan laatimista varten on haastateltu laatustrategiaorganisaation eri työryhmissä toimivia yritysten, järjestöjen ja hallinnon edustajia. Tavoiteohjelmaa on työstetty tietojärjestelmätyöryhmän kokouksissa ja erillisissä työseminaareissa sekä käsitelty laatustrategian muissa työryhmissä 1.2.–30.09.2005 välisenä aikana. Tavoiteohjelman valmistelun koordinaatiosta on vastannut Eija Valtari, Gemm Oy.

2. Elintarviketalouden laatutietojärjestelmät

Elintarviketalous koostuu elintarvikeketjusta, johon kuuluvat tuotteita ja palveluita tuottavat yritykset, sekä elintarvikeketjua tukevista toimijoista, joita ovat viranomaiset, tutkimus, koulutus ja neuvonta sekä elinkeinoelämän järjestöt.¹

Elintarvikeketjua tarkastellaan sekä toimialajaon että tuoteryhmäjaon mukaisesti. Toimialajaolla tarkoitetaan tässä toimialaluokituksen (TOL) mukaisia rakenteita kuten maatalous, elintarviketeollisuus, tukku- ja vähittäiskauppa sekä ravitsemuspalvelut ja niiden alaluokkia. Tuoteryhmillä puolestaan tarkoitetaan elintarvikkeiden tuoteluokituksen (PRODCOM) mukaisia tuottaja- ja tuotantoketjuja kuten lihatuotteet, meijerituotteet tai myllytuotteet.

Elintarviketaloudelle on ominaista vahva, EU:n vaatimuksiin pohjaava viranomaisohjaus ja -valvonta, erityisesti liittyen elintarvikkeiden turvallisuuden varmistamiseen.

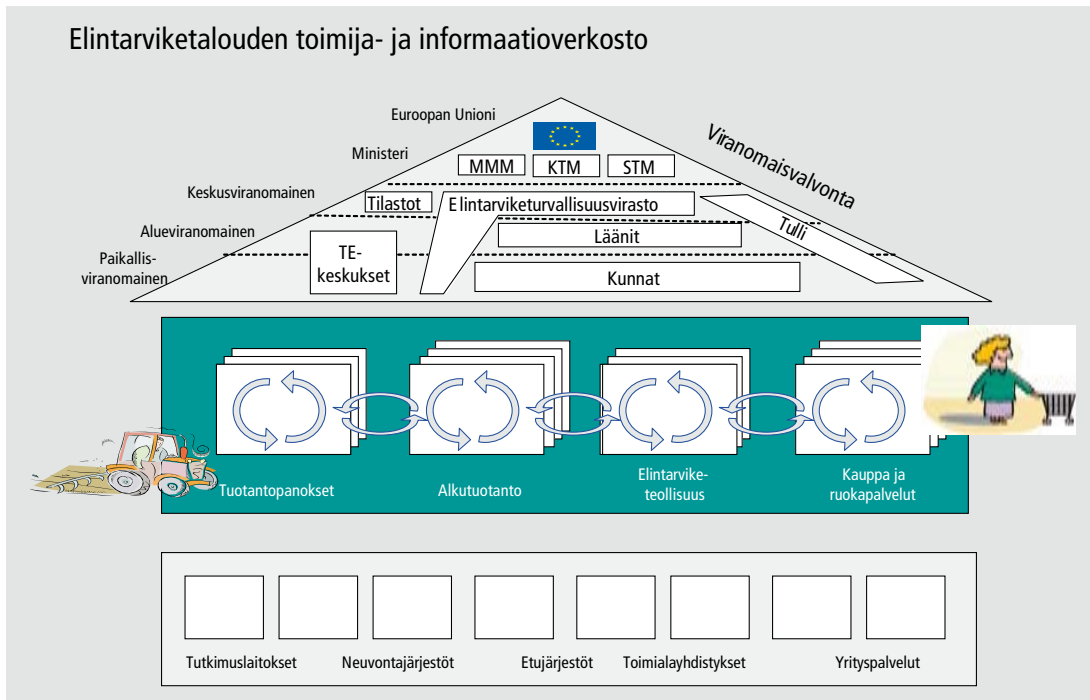
EU asettaa viranomaisille myös runsaasti erilaisia tiedonkeruu- ja raportointivelvoitteita.

Laatutiedoilla tarkoitetaan tässä tietoja, jotka kuvaavat elintarvikkeiden ominaisuuksia, niiden tuotanto-, jalostus- ja jakeluvaiheen olosuhteita sekä käytettyjä menetelmiä mukaan lukien laadunvarmistus tuloksineen.

Laatutietojärjestelmillä puolestaan tarkoitetaan tässä yhteydessä kaikkia niitä toimintamalleja, menetelmiä sekä ratkaisuja (teknisiä ja ei-teknisiä), joilla hallitaan (ts. tuotetaan, luokitellaan, tallennetaan, jaetaan) ja hyödynnetään laatutietoja.

Elintarviketalouden laatutietojärjestelmät ovat informaatioverkosto, joka rakentuu lukuisasta joukosta erityyppisiä, eri tarkoituksiin ja erilaisille käyttäjäkunnille luotuja järjestelmiä laatutietojen hallinnoimiseksi ja hyödyntämiseksi.

Laatutietojärjestelmiä toteuttavat ja ylläpitävät elintarviketalouden toimijat omien tai sidosryhmänsä tarpeiden pohjalta.

Kuva 1. Elintarviketalouden toimija- ja informaatioverkosto

¹ Suomen elintarviketalouden laatustrategia ja tavoitteet.

3. Elintarviketalouden laatutietojärjestelmien kehittämisen tavoiteohjelma

Elintarviketalouden kansallisen laatustrategian puitteissa tapahtuvan laatutietojärjestelmien kehittämisen lähtökohtina ovat laatustrategian visio, arvot ja tavoitteet (kuva 2). Laatutietojärjestelmien kehittämisen keskeisenä päämääränä on parantaa elintarviketalouden tuottavuutta ja kilpailukykyä

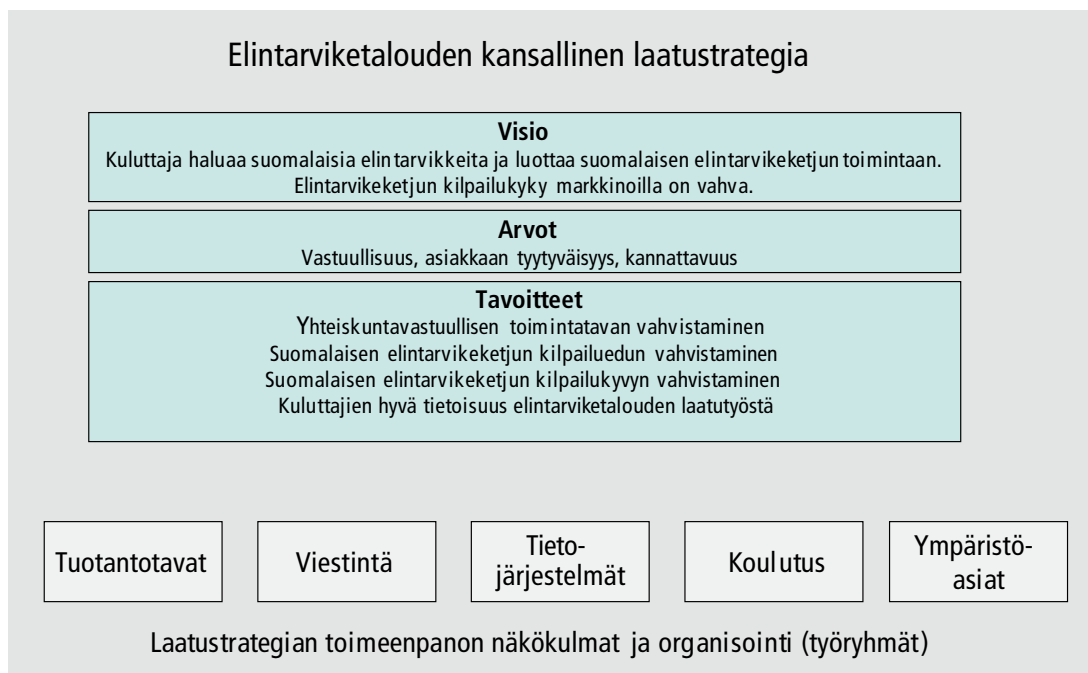
- hyödyntämällä tieto- ja viestintäteknologiaa uusien tehokkaampien toimintatapojen mahdollistamiseksi ja omaksumiseksi laatutyössä sekä
- tuottamalla kustannussäästöjä yhteisesti tai yhteistyönä toteutettavien tietojärjestelmähankkeiden avulla.

Laatustrategiaa toteutetaan kokonaisvaltaisesti toiminnan eri näkökulmat huomioiden. Tämä näkyy mm. laa-

tustrategianorganisaation rakenteena; laatustrategiaa johtaa laatujohtoryhmä, jonka alaisuudessa toimii eri työryhmiä, kuten tuotantotapa-, koulutus-, viestintä-, ympäristö- ja kuluttajatutkimus- sekä tietojärjestelmätyöryhmä. Laatutietojärjestelmien kehittäminen on osa tätä kokonaisvaltaista laatustrategian toteutusta ja tahtuu tiiviissä yhteistyössä laatustrategian eri työryhmien kanssa.

Laatutietojärjestelmien kehittämisen tavoiteohjelma kohdentaa ja rajaa laatutietojärjestelmien kehittämistä sellaisiin osa-alueisiin, jotka ovat laatustrategian toteutuksen kannalta keskeisiä, mutta eivät sisälly muihin elintarviketalouden tuote-, liiketoiminta- tai teknologia-innovaatioita edistäviin kehittämissuunnitelmiin (esim. Sitran tai TEKESin ohjelmat). Tällaisiksi osa-alueiksi tunnistettiin nk. vastuullisten toimintatapojen² tukeminen, erityisesti elintarviketurvallisuuden varmistaminen, sekä elintarvikkeiden tuotantoketjujen läpinäkyvyyden parantaminen tieto- ja viestintäteknologian avulla.

Laatutietojärjestelmien kehittämisen tavoiteohjelmassa halutaan erityisesti painottaa sellaisten toimintamal-

Kuva 2. Elintarviketalouden kansallinen laatustrategia

² Laatustrategiassa vastuullisella toiminnalla tarkoitetaan mm. elintarviketurvallisuuden rakentamista koko ketjuun, raaka-aineen alkuperän ja laadun varmistamista, hyvien tuotantotapojen noudattamista, hyvää toimittajakumppanuutta ja sidosryhmyhteistyötä sekä ympäristömyötäisyyttä

lien ja tietojärjestelmäratkaisujen kehittämistä, joilla autetaan toimijoita ja viranomaisia hoitamaan ”pakolliset”, esim. elintarviketurvallisuutta varmistavat, tehävät mahdollisimman sujuvasti ja kustannustehokkaasti ja siltä osin vahvistamaan kansallista kilpailukykyä.

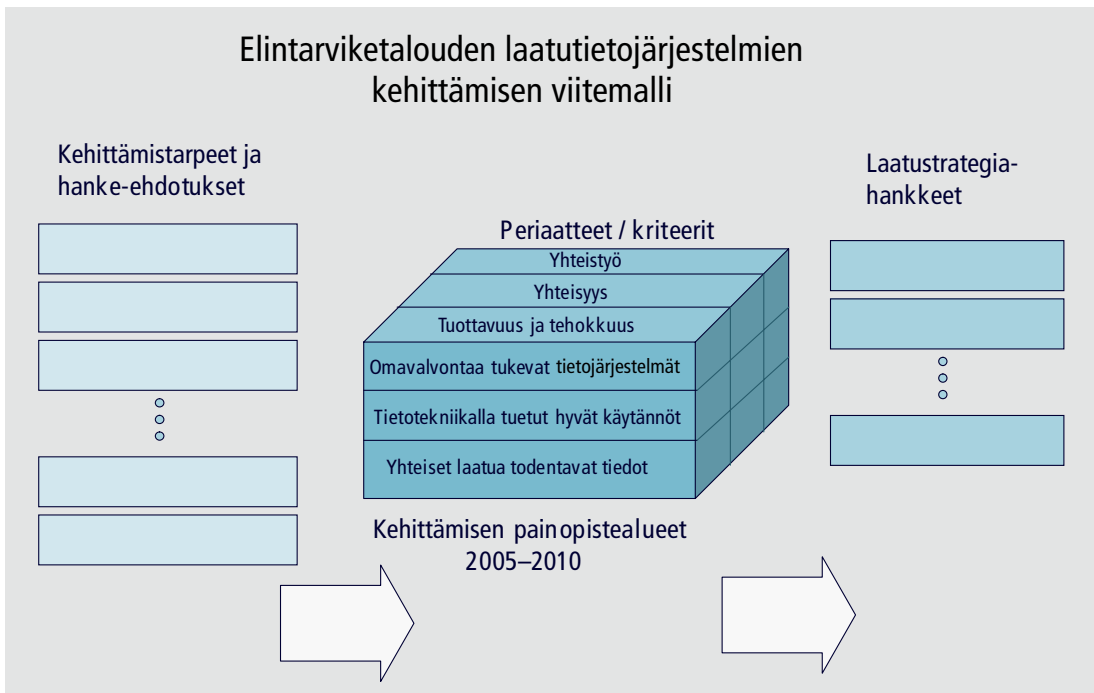
Kaikkia toimijoita koskeva lakisääteisen laadun varmistaminen ja todentaminen sekä toimijoiden yhteisten (kansallisten) laadun kehittämiseen liittyvien toimenpiteiden tukeminen ja todentaminen ovat myös osialueita, joilla on mahdollista saavuttaa merkittäviä hyötyjä yhteistyönä toteuttavien ja/tai yhteiskäyttöisten tietojärjestelmien avulla.

Tavoiteohjelman mukainen laatutietojärjestelmien kehittäminen on suurelta osin edellytysten luontia ja valmiuksien rakentamista yhteisten ja yhteiskäyttöisten tietojärjestelmien toteuttamiseksi. Useimmiten tämä tarkoittaa yhdenmukaisista menettelytavoista ja/tai teknologioista sopimista, niiden dokumentointia ja edelleen kehittämistä. Keskeisenä keinona tämän ai-

kaansamiseksi on vahvistaa toimijoiden välisiä suhteita sekä tukea yhteistyötä ja verkostoitumista.

Varsinaisiin järjestelmien toteutushankkeisiin voidaan ryhtyä ainoastaan toimijoiden todellisten tarpeiden, arvioitujen hyötyjen sekä sitoutumisen pohjalta. Laatustrategiaa toteuttavilla tietojärjestelmähankkeilla tulee aina olla kaksitahoinen vaikutus; sekä järjestelmän toteuttajille että sidosryhmäorganisaatioille tuotettavat konkreettiset hyödyt.

Laatutietojärjestelmien kehittämisen ohjauksen ja koordinoinnin työvälineeksi luotiin kuvan 3 mukainen viitemalli. Hankkeita arvioidaan kahdesta näkökulmasta; toisaalta hankkeita tarkastellaan sen perusteella, miten niissä toteutuu laatustrategian yhteisyyttä ja yhteistyötä sekä kannattavuutta korostavat periaatteet ja toisaalta taas, miten ne toteuttavat keskeisiksi kehittämis-kohteiksi nimettyjä painopistealueita. Tavoiteohjelman periaatteet ja painopistealueet kuvataan tarkemmin seuraavissa kappaleissa.

Kuva 3. Elintarviketalouden laatutietojärjestelmien kehittämisen viitemalli

4. Tavoiteohjelman periaatteet

Laatutietojärjestelmien toteutuksen lähtökohtana on nykyisten järjestelmien ja kehitettävien uusien järjestelmien muodostama **hajautettu informaatioverkosto**. Periaatteena on, että tiedontuottajat ja -omistajat vastaavat tiedoistaan ml. niiden säilytys ja käyttöoikeudet.

Informaatioverkostoa kehitetään parantamalla tietojen yhteiskäyttöisyyttä ja tietojärjestelmien yhteentoimivuutta sekä selkiyttämällä tietojen omistajuuteen, vastuisiin ja käyttöön liittyviä pelisääntöjä.

Laatutietojärjestelmien kehittämiselle luotiin ohjaavat periaatteet, jotka toimivat kriteereinä kaikille laatustrategian puitteissa rahoitettaville hankkeille sekä suosituksina myös muille, esim. viranomaisten, kehittämiss-hankkeille.

Yhteistyö

- Tietojärjestelmillä tuettavat toimintamallit ja -tavat määritellään yhteistyössä sidosryhmien kesken.
- Tietojärjestelmäratkaisuihin haetaan nk. win/win-malleja, joilla pyritään tuottamaan hyötyä useille eri osapuolille.

Yhteisyys

- Tietojärjestelmät nähdään osana laajempaa kokonaisuutta ja niiden suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan tarpeet sekä mahdollisuudet yhdenmukaisuuteen, yhteiskäyttöisyyteen ja yhteentoimivuuteen.
- Tietojärjestelmien yhteiskäyttöisyyden ja yhteentoimivuuden avulla pyritään toimintaprosessien tehokkuuteen sekä tietojen parempaan hyödynnettävyyteen ja luotettavuuteen.

Tuottavuus ja tehokkuus

- Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntämällä parannetaan elintarviketalouden ja -valvonnan tuottavuutta ja tehokkuutta. Erityistä huomiota kiinnitetään järjestelmiin, jotka edesauttavat toimijoille asetettujen erilaisten velvoitteiden mahdollisimman sujuvaa ja tehokasta hoitamista.
- Tietojärjestelmähankkeiden lähtökohtina ovat toimijoiden todelliset tarpeet ja ne ovat taloudellisesti perusteluita arvioituina eri sidosryhmille aiheutuvista hyöty-/kustannusnäkökulmista

5. Tavoiteohjelman painopistealueet

Elintarviketalouden laatutietojärjestelmät on laaja ja moniulotteinen kehittämisalue. Tavoiteohjelmalla suunnataan ja priorisoidaan kehittämistä konkreettisten tulosten aikaansaamiseksi.

Tehtyjen selvitysten ja haastattelujen, työseminaarien sekä käynnissä olevien hankkeiden pohjalta tunnistettiin kolme kehittämisaluetta, jotka koettiin tärkeiksi elintarviketalouden kansallisen laatustrategian toimeenpanon kannalta, joissa nähtiin olevan tietojärjestelmiin liittyviä kehittämistarpeita ja jotka olivat linjassa edellä kuvattujen tavoiteohjelman periaatteiden/kriteerien kanssa. Nämä alueet nimettiin kehittämisen painopistealueiksi vuosina 2005–2010.

- Omavalvontaa ja viranomaisvalvontaa tukevat tietojärjestelmät
- Yhteisesti sovitut laatu- ja todentavat tiedot
- Tietotekniikalla tuetut hyvät käytännöt

Painopistealueille sisältyvät asiat menevät osin päällekkäin ja tarkkaa rajaa niiden välillä on vaikea – eikä ehkä tarpeellistakaan – määrittää. Yksittäinen kehityshanke voi samanaikaisesti toteuttaa kaikkia kolmeakin painopistealuetta.

Kullekin painopistealueille määriteltiin tavoitteet vuoteen 2010. Painopistealueille ehdotetaan tässä myös indikaattoreita ja mittareita tavoitteiden toteutumisen seurantaan. Lopulliset päätökset käytettävistä seurantamittareista on kuitenkin järkevä tehdä vasta, kun on selvitetty tarvittavien tietojen saatavuus sekä tietojen keruuseen käytettävissä olevat resurssit. Paras ratkaisu on käyttää indikaattoreita, joita tuotetaan muutakin käyttöä esim. tilastointia tai hallinnon tulostavoitteiden seuranta varten.

Painopistealueille kuvattiin myös viitteellinen kehitysportaikko tiekartaksi ja tarvittavien toimenpiteiden konkretisoimiseksi. Eri toimialat ja tuoteryhmät voivat olla portaikoissa eri vaiheissa ja myös edetä niissä omaa vauhtiaan. Toisaalta kehitysportaikossa eteneminen saattaa edellyttää myös sitä, että muut osapuolet – esim. viranomaiset – ovat omalta osalta edenneet vastaavaan vaiheeseen, jotta yhteistyötä ja yhteisyyttä

edellyttäviä hankkeita voidaan viedä eteenpäin. Keskeistä on edetä portaikossa mahdollisimman pitkälle nk. kärkihankkeiden avulla, jotta saatuja tuloksia ja kokemuksia sekä luotuja käytäntöjä voidaan mallintaa ja siten tehokkaasti hyödyntää myös muilla sektoreilla.

5.1. Omavalvontaa ja viranomaisvalvontaa tukevat tietojärjestelmät

Omavalvonnalla tarkoitetaan tässä uuden elintarvikelain määritelmän mukaisesti toimijan omaa laatujärjestelmää, jolla toimija varmistaa, että elintarvikemääräyksissä asetetut vaatimukset täyttyvät. Vastaavasti viranomaisten suorittamalla elintarvikevalvonnalla tarkoitetaan tässä niitä toimenpiteitä, joilla varmistetaan, että elintarvike, siitä annettavat tiedot, sen käsittelymenetelmät ja -olosuhteet sekä elintarvikealan toimijan toiminta ovat elintarvikemääräysten mukaisia.

5.1.1. Nykytila

Suomessa on ollut yli kymmenen vuotta voimassa elintarvikealan toimijoita koskeva omavalvontavelvoite, jonka ohjaamina yritykset ovat luoneet ja ottaneet käyttöönsä omavalvontajärjestelmiä. Vuonna 2002 tehdyn selvityksen perusteella omavalvontasuunnitelma oli laadittu 78 % prosentilla valvontakohteista.

Omavalvontaa tukevia tietojärjestelmiä on toteutettu yrityskohtaisesti osina yrityksen tuotannonohjauksen tai laadunhallinnan järjestelmiä. Tietojärjestelmien kehittämisen keskeisinä haasteina ovat olleet mm. alueellisesti tai toimialakohtaisesti vaihtelevat tulkinnat määräysten soveltamisesta ja yhtenäisten ohjeistojen puuttuminen sekä omavalvonnasta raportoitavien tai kerättävien tietojen määrittely sillä tarkkuudella kuin tietoteknisten ratkaisujen toteutus edellyttäisi. Viimeisen vuoden aikana on ryhdytty rakentamaan omavalvonnan tietojärjestelmiä yhteistyössä yritysten ja viranomaisten kanssa. Laatustrategian puitteissa on rahoitettu mm. päivittäistavarakaupan ja hotelli- ja ravintola-alan omavalvontaohjeistoja kokoavia hankkeita sekä kaupan omavalvonnan tietopankkia.

Omavalvontaan ja sen valvontaan liittyviä sähköisiä asiointijärjestelmiä³ viranomaisten ja toimijoiden välillä ei ole toistaiseksi käytössä lukuun ottamatta sähköisiä tiedotteita ja ohjeita tai lomakepohjia. Viranomaispuolella suoritettava elintarvikevalvonnan tiedonkeruu ja

³ Asiointijärjestelmällä tarkoitetaan tässä hallinnon ja sen asiakkaiden vuorovaikutusta ml. asioiden vireillepano, asian käsittelyn seuranta, tiedoksiannot ja tietojen täydentäminen sekä asiakkaan mahdollisuudet omien tietojensa tarkistamiseen.

raportointi on hajanaista, osittain päällekkäistä ja ta-
pahtuu vielä pääosin manuaalisesti. Ympäristötervey-
denhuollon, johon elintarvikevalvontakin kuuluu, tie-
donkeruuta ja raportointia ollaan kuitenkin jo aktiivi-
sesti kehittämässä ja uudistamassa (hallinnon selvitys-
projektit ympäristöhuollon ja kuntien elintarvikevalvon-
nan tiedonkeruun kehittämisestä).

Vuoden 2006 alusta voimaan tuleva uusi, EU:n mää-
räyksiin perustuva elintarvikelaki tuo lisää velvoitteita
sekä omavalvontaan että viranomaisvalvontaan, mutta
myös uusia mahdollisuuksia toimintojen kehittämiseen
mm. selkiyttämällä toimijoiden ja viranomaisten vastui-
ta ja tehtäviä. Uuden elintarvikelain myötä säännöllinen
viranomaisvalvonta tulee maksulliseksi. Valvontaa
ja siten myös maksuja voidaan kuitenkin vähentää hy-
vin toimivalla omavalvonnalla. Tämä lisää tarvetta entis-
tistä parempaan omavalvonnalla dokumentointiin ja to-
dennettavuuteen sekä viranomaisvalvonnalla oikeaan
kohdentumiseen niin yritysten kuin viranomaistenkin
kannalta.

5.1.2. Tavoitteet

Päämääränä omavalvontaa ja viranomaisvalvontaa tu-
kevien tietojärjestelmien kehittämisessä on yrityksissä
suoraviivaisesti ja tehokkaasti toteutettava, määräyk-
set täyttävä omavalvonta sekä sähköistä asiointia ja
tiedonvälitystä tarjoava ja hyödynnävä, tarkoituksen-
mukaisesti kohdennettu viranomaisvalvonta.

Uusi elintarvikelaki siirtää vastuuta elintarvikkeiden
turvallisuudesta entistä selkeämmin toimijoille. Varsin-
kaan pienillä toimijoilla ei kuitenkaan aina ole tarpeel-
lisia resursseja tai osaamista omin voimin toteuttaa vi-
ranomaisvaatimusten mukaisia HACCP⁴ -periaatteita
toteuttavia omavalvonnalla järjestelmiä. Tietojärjestel-
mien kehittämisessä tuleekin erityisesti tukea toimialo-
jen parhaisiin käytäntöihin perustuvia ratkaisuja, jotka
mahdollistavat myös pienten ja keski suurten elintarvi-
kealan yritysten omavalvonnalla tehokkaan toteutuksen.
Tietojärjestelmien yhteisyyttä lisäämällä parannetaan
toimijoiden ja viranomaisten välistä tiedonkulkua sekä
viranomaisvalvonnalla riskiperusteista kohdentamista.

Omavalvontaa ja viranomaisvalvontaa tukevien tietojär-
jestelmien kehittäminen tavoitteiksi vuoteen 2010
mennessä kirjattiin.

- Toimialoilla on käytössään parhaisiin käytäntöihin perustuvat ja yhteistyössä viranomaisten kanssa laaditut ohjeet omavalvonnalla toteuttamiseksi.
- Viranomaisilla on käytössään vastaavat yhteensopivat viranomaisohjeet omavalvonnalla valvonnasta.
- Omavalvonnassa ja sen valvonnassa hyödynnetään tietotekniikkaa ja yhteiskäyttöisiä tietojärjestelmiä.
- Elintarvikevalvonnalla sähköistä tiedonvälitystä ja asiointia on kehitetty; omavalvonnalla ja viranomaisvalvonnalla järjestelmien välisellä yhteentoimivuudella on luotu edellytykset
- Tietojärjestelmät tukevat elintarvikevalvonnalla riskiperusteista kohdentamista.

Tavoitteiden toteutumista ehdotetaan seurattavaksi seuraavin indikaattorein/mittarein:

- Omavalvontaohjeistusten kattavuus
 - niiden toimialojen lukumäärä, joilla on yhtenäiset, systemaattisesti ylläpidetyt toimialakohtaiset omavalvontaohjeistot
 - yhteisten ohjeistojen käyttö ja soveltaminen toimialoilla.
- Omavalvontaa tukevien yhteiskäyttöisten tietoteknisten järjestelmien kattavuus ja käyttö.
- Elintarvikevalvonnalla riskiperusteinen kohdentaminen
 - yksittäiset kohteet on luokiteltu riskien mukaisesti
 - riskiluokkien mukaiset valvontakäyntien määrät ja valvontamaksut.
- Elintarvikevalvonnalla sähköiset tiedonvälitys- ja asiointipalvelut ja niiden volyymit
 - sähköisten palvelujen kattavuus ja määrä
 - sähköisten palvelujen käyttö.

5.1.3. Kehitysportaat

Painopistealueen kehitysportaat on hahmoteltu siltä pohjalta, että yhteiskäyttöisten omavalvontaa tukevien tietojärjestelmien toteuttamisen edellytyksinä on kaksi oleellista tekijää: 1) omavalvontaan liittyvien käytäntöjen ja määräysten soveltamisen yhdenmukaisuus sekä toimialalla että viranomaisten taholta ja 2) rajapinnat

⁴ HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Points) järjestelmä, jonka avulla ennakoivasti tunnistetaan, arvioidaan ja hallitaan elintarviketurvallisuuden kannalta merkittäviä vaaroja.

viranomaisvalvonnan järjestelmiin voidaan määrittää ja vakioida siten, että niiden pohjalta on mahdollista järkevästi toteuttaa tietoteknisiä ratkaisuja.

Lähtötaso

- Viranomaiset ovat asettaneet omavalvonnalle yleiset vaatimukset.
- Omavalvontaa ja omavalvonnan valvontaa toteutetaan "paikallisesti" ts. yrityskohtaiset ratkaisut ja paikallisesti tehdyt valvontaviranomaisen tulkinnat vaatimuksista ovat epäyhtenäisiä.

Kehitysporras 1

- Toimialoille on laadittu/koottu yhteistyössä viranomaisten kanssa yhtenäiset omavalvonnan ohjeet, jotka ovat saatavilla verkosta. Ohjeistojen ylläpito on organisoitu ml. määräysten yhtenäisten, toimialakohtaisten soveltamisohjeiden laatiminen.
- Toimialaohjeistoon perustuvien yritys kohtaisten omavalvontasuunnitelmien laatimista ja ylläpitämistä tuetaan sähköisin palveluin.
- Viranomaisvalvonnan prosessit ja niihin liittyvät tiedot (esim. lomake-/asiakirjapohjat ja niihin liittyvät käsitteet) on määritelty ja kuvattu. Tiedot on tarvittaessa saatavilla viranomaisten verkkosivustoilta.

Kehitysporras 2

- Valvontasuunnitelmien ja -tulosten sekä muiden lakisääteisesti ylläpidettävien tietojen kirjaamista ja tallennusta yrityksissä tuetaan tietoteknisiin ratkaisuihin.
- Tietojärjestelmistä saadaan käyttöoikeuksien rajoissa omavalvontaan liittyvät raportit eri tahojen käyttöön.
- Omavalvonnan valvontaan ja muuhun viranomaisvalvontaan liittyvät rajapinnat on vakioitu siten, että niiden pohjalta voidaan ryhtyä taloudellisesti toteuttamaan tietoteknisiä ratkaisuja tietojen välittämiseksi järjestelmien välillä.
- Valvontatietojen yhdistelyyn tarvittavat ydin- ja tunnistetiedot ovat keskeisiltä osin määritelty ja käytössä ja niiden ylläpitämiseksi tarvittavat (rekisteri)palvelut on organisoitu. Ydin- ja tunnistetietojen käytöstä ja käyttöoikeuksista on olemassa selkeät säännöt.

Kehitysporras 3

- Omavalvontatulosten sekä muiden lakisääteisesti ylläpidettävien tietojen kirjaamista on soveltuvin osin automatisoitu tietoteknisiin ratkaisuihin (esim.

mittaustulokset, jäljitettävyyteen liittyvät kirjaukset jne.).

- Laboratorionäytteisiin ja -analyysihin liittyvät tiedot ja sanomarakenteet on standardoitu siten, että niiden pohjalta voidaan toteuttaa järjestelmien välistä tiedonsiirtoa. Tiedonsiirtoa on pilotoitu.
- Laboratorio- ym. valvontatietojen omistajuuteen ja hyödyntämiseen liittyvät pelisäännöt on sovittu ja selkeästi kirjattu.
- Omavalvontaan ja muuhun viranomaisvalvontaan liittyvä asiointi/tiedonvälitys viranomaisen kanssa voidaan hoitaa tietoturvallisesti sähköisesti. Viranomaisten yhteistyö asiakasyritystensä kanssa sekä palvelujensa että asiakkuuksiansa kehittämiseksi, esim. kumppanuusohjelmat, on vakiintunutta toimintaa.
- Viranomaisvalvonnassa ja omavalvonnassa on käytettävissä riittävä tietopohja valvonnan riskiperusteiselle kohdentamiselle.
- Viranomaisvalvontakäyntejä tehdään omavalvontansa hyvin hoitavissa ja vähäriskisissä kohteissa harvemmin ja viranomaisvalvonnan maksutaakka on kevyempi kuin omavalvontansa huonosti hoitavissa tai suuririskisissä kohteissa.

5.2. Yhteiset laatua todentavat tiedot

Laatua todentavia tietoja ovat kaikki sellaiset tiedot, jotka kuvaavat ja joita voidaan käyttää hyväksi arvioitaessa elintarviketalouden tuotteiden, palvelujen ja toiminnan laatua.

Yhteisillä laatua todentavilla tiedoilla tarkoitetaan niitä tietoja, joita tuotetaan laatustrategian nk. II laatuportaan eli elintarviketalouden yhteisten laadun kehittämiseen ja varmistamiseen liittyvien toimenpiteiden tueksi ja todentamiseksi.

Tavoiteohjelman työstön yhteydessä tehtyjen haastattelujen perusteella laatua todentavien tietojen osalta on ensisijaisesti keskityttävä elintarviketurvallisuuden tilaa sekä turvallisuuden varmistamista dokumentoiviin tietoihin. Toinen tärkeäksi koettu kehittämiskohde on jo olemassa olevien laatutietojen parempi hyödynnettävyys ts. tietojen löydettävyyden ja käytettävyyden parantaminen.

5.2.1. Nykytila

Tällä hetkellä pääosan laatua ja turvallisuutta todentavista tiedoista tuottavat viranomaiset erilaisten selvi-

tysten ja raporttien muodossa. Osa raporteista on säännöllisesti tuotettavaa, valvontaohjelmiin liittyvää raportointia kuten ruokamyrkytystilasto, torjunta-ainejäämäraportti, salmonellaraportti tai viljansadon laaturaportti. Osa on puolestaan kertaluonteisesti tehtyjä selvityksiä, esim. tutkimuslaitosten ja virastojen tekemät tutkimukset.

Viranomaiset joutuvat keräämään ja raportoimaan huomattavan määrän erilaisia tietoja sekä EU:lle että muille kansainvälisille organisaatioille. Tämä toiminta on hajaantunut eri viranomaistoimijoiden kesken. Keskitettyä tietoa siitä, mitä kaikkia tietoja raportoidaan, miten tiedot kerätään tai ketkä raportoinnista vastaavat ei ole saatavissa. Todennäköistä on, että kansainvälisessä raportoinnissa tehdään runsaasti päällekkäistä työtä.

Elintarviketurvallisuutta ja sen varmistamista kuvaavia virallisia tilastoja tai muita kansallisia indikaattoreita ei ole toistaiseksi saatavilla, mutta niiden kehittäminen on käynnistynyt Eurostat'in Food Safety -tilastoinnin kehittämisen yhteydessä. Vuonna 2003 tehdyssä valtioneuvoston periaatepäätöksessä elintarvikevalvonnan kehittämisestä edellytetään kerran vaalikaudessa annettavaa elintarviketurvallisuusselontekoa. Aineistoa selontekoa varten on koottu alkuvuoden 2005 aikana.

Elintarviketalouden toimijat tuottavat laatua todentavia tietoja oman toimintansa ohjaukseen ja kehittämiseen. Ulkopuolisille todennetaan laatua lähinnä sertifioiduilla laatu- ja ympäristöjärjestelmillä esim. ISO sertifikaatit ja laatu-palkintomallit.

Huomattavat määrät laatu-tietoa välitetään ja kerätään myös erilaisissa sopimustuotantoa ja hankintoja tukevista järjestelmissä, joita ylläpitävät tyypillisesti hankinnoista vastaavat yritykset. Tiedot ovat yleensä vain sopimustuotannon osapuolten käytettävissä. Esimerkkejä tällaisista järjestelmistä ovat mm. maidontuotannon, perunantuotannon tai viljakaupan suunnatut verkopalvelut (extranet).

Osassa elintarviketalouden toimialoja tai tuoteryhmiä on työstetty hyvien tuotantotapojen ja toimintamallien kuvauksia esimerkkeinä maidontuotanto, siipikarjanlihantuotanto tai sikojen terveydenhuolto. Viimeksi mainittua lukuun ottamatta niissä ei kuitenkaan ole – ainakaan toistaiseksi – määritelty sitä, miten ja millä tavoin tiedoin hyvien käytäntöjen noudattamista todennetaan. Vain harvalla sektorilla on myöskään määritelty yhteisiä, vapaaehtoisesti tuotettavia tuotelatua tai

turvallisuutta kuvaavia indikaattoreita tai organisoitu niihin liittyvää tiedon tuotantoa ja keruuta. Siltä osin kuin yhteisiä tietoja kootaan, tehtävästä vastaavat pääsääntöisesti etu- ja neuvontajärjestöt, esim. Maitohygienialiitto kerää ja julkaisee säännöllisesti yhteenvetotietoa tuottajamaidon laadusta.

Elintarvikkeiden laatuun ja turvallisuuteen liittyvää tietoa tuotetaan eripuolilla kohtuullisesti, erityisesti laboratorioissa ja tutkimuslaitoksissa. Suurimpana ongelmana ja hyödyntämisen haasteena on tiedon käytettävyyden ja löydettävyyden. Tietoja tuotetaan omista lähtökohdista eikä tiedontuotantoa ole yhteisesti koordinoitu. Tästä johtuen tiedontuotanto on hajanaista ja osin päällekkäistä, eikä tietojen käytettävyyden edellytyksiin kuten yhteiskäyttöisyyteen, yhdisteltävyyteen tai vertailtavuuteen ole erityisesti kiinnitetty huomiota. Kokonaiskuva siitä, mitä tietoja on olemassa ja kuka niitä tuottaa, on myös vaikeasti hahmotettavissa ja vaatii aina erillistä selvittämistä, kun tietoja tarvitaan. Suuri osa olemassa olevasta tiedosta jää hyödyntämättä.

5.2.2. Tavoitteet

Laatua todentavien tietojen osalta tavoitteena on sekä kansallisten että toimialojen tai tuoteryhmien yhteisten indikaattorien tunnistamisen ja määrittely. Määrittelyjen pohjalta voidaan sitten organisoida indikaattoritietojen tuottamiseksi tarvittava systemaattinen, eri tahoilla tapahtuva ja tietotekniikalla tuettu tiedon keruu ja jalostus.

Toinen tärkeä tavoite on luoda edellytyksiä jo tuotetun tai tuotettavan tiedon paremmalle hyödyntämiselle kehittämällä tiedon löydettävyyttä ja käytettävyyttä.

Tavoitteeksi vuoteen 2010 mennessä asetetaan:

Tietoa elintarviketurvallisuudesta sekä suomalaisen elintarvikkeiden tuotannossa käytetyistä raaka-aineista, tuotantopanoksista, tuotantolosuhteista ja -menetelmistä

- tuottajien
- markkinoinnin
- kuluttajainformoinnin
- kansallisen vaikuttamisen ja
- kansainvälisen raportoinnin

tarpeisiin on helposti löydettävissä ja käytettävissä tietoverkon välityksellä

Yhteisiä, laatua ja turvallisuutta todentavia tietoja tarvitaan ja tuotetaan eri käyttötarkoituksiin ja eri kohderyhmille, joten ne voivat olla luonteeltaan hyvinkin erilaisia esimerkkeinä julkiset pitkän aikavälin tilastotiedot, sopimustuotantoa palvelevat eräkohtaiset tiedot, hyvän tuotanto-/ toimintatavan kuvaukset ja niiden noudattamista todentavat tiedot, esim. laatusopimukset tai viranomaisten tuottamat kokonaistilannetta kuvaavat valvontaraportit.

Tästä syystä laatua todentavien tietojen yksilöimisen ja sisältöjen määrittelyn on tapahduttava ko. toimialan, tuoteryhmän tai viranomaisten edustajien kesken. Määrittelyjen lähtökohtana on oltava tiedon käyttötarkoitus, kohderyhmät (kuluttaja, yritysasiakas, päätöksentekijät, tutkimus...), käyttöoikeudet tai -rajoitukset sekä perusteet, joilla tietoja kerätään. Yhteisen tavoiteohjelman puitteissa voidaan tukea laatua todentavien tietojen tuottamista saattamalla eri osapuolet yhteen ja tukemalla yhteistyötä sekä kehittämällä menetelmiä ja työkaluja esim. tietojen määrittelyn tai tiedonkeruun organisoinnin ja automatisoinnin avuksi.

Painopistealueelle asetettujen tavoitteiden toteutumista ehdotetaan seurattavaksi indikaattorein ja mittarein, joihin kerätään mm. käyttäjätyytyväisyyttä kuvaavaa tietoa käyttäjäkyselyin ja käyttötilastoista.

- Säännöllisesti tuotettavat elintarviketalouden kansallista laatua ja turvallisuutta sekä niiden kehityksen suuntaa kuvaavat indikaattorit on määriteltävä
 - indikaattorien saatavuus, käytettävyys,
 - indikaattorien kansainvälinen vertailtavuus.
- Viranomaisraportit ja tilastot
 - verkosta saatavien säännöllisesti tuotettujen tilastojen/raporttien määrä, kattavuus, käytettävyys ja hyödyllisyys.
- Toimialojen/tuoteryhmien yhteiset ja vapaaehtoisesti tuotetut laatua todentavat tiedot
 - yhteisesti määriteltujen ja vapaaehtoisesti tuotettavien indikaattori-/tietokokoelmien määrä
 - tietojen ja tiedonluovuttajien/-tuottajien määrä ja kattavuus.
- Muut tietolähteet verkossa
 - määrä, kattavuus, käytettävyys ja hyödyllisyys.

5.2.3. Kehitysportaat

Tässä kuvattujen kehitysportaiden avulla luodaan edellytyksiä ja viitoitetaan tietä sille, että keskeisiä, elintarvikkeiden laatua ja turvallisuutta todentavia tietoja tuotetaan koordinoitusti ja systemaattisesti ja että eri ta-

hoilla tuotettuja tietoja kyetään mahdollisimman hyvin ja hallitusti hyödyntämään.

Tärkein edellytys tiedon tuotannon organisoimiselle on, että tietotarpeiden ja -sisältöjen määrittelyyn paneudutaan ja panostetaan tosissaan. Se on vaativaa työtä, jolle on löydettävä vastuutahonsa ja jossa on huomioitava erilaisten sidosryhmien roolit ja tarpeet.

Tietojen löydettävyyttä voidaan parantaa erilaisin tietojen tiedonhakupalveluin sekä ottamalla käyttöön niiden tueksi yhteisesti sovittuja tiedon kuvailu- ja luokittelukäytäntöjä (metatiedot). Tietojen saatavuus tietoverkkojen ja tietopankkien avulla ei kuitenkaan vielä aina takaa niiden käytettävyyttä. Käytettävyyden ja tietojärjestelmien yhteentoimivuuden edellytyksenä on, että osapuolet ovat sopineet yhdenmukaisesti käytettävistä käsitteistä (ml. termit, luokitukset, sanastot) sekä yhteisistä teknisistä ratkaisuista (ml. rajapinnat, sanomarakenteet, protokollat).

Lähtötaso

- Elintarvikkeiden laatuun ja turvallisuuteen liittyvää tietoa tuotetaan tiedon tuottajien omista lähtökohdista. Tiedon tuotantoa ei koordinoita.
- Yhteisiä kansallisia tai toimiala-/ tuoteryhmäkohtaisia laatua ja turvallisuutta kuvaavia indikaattoreita on heikosti saatavilla.
- Tiedot ovat hajallaan ja/tai vaikeasti yhteen sovitettavassa muodossa.

Kehitysporras 1

- Toimialalla/tuoteryhmällä/hallinnolla on foorumi(t), jo(t)ka koordinoi yhteisiä ja yhteisiin laatutietoihin liittyviä asioita.
- Toimialalla/tuoteryhmässä/hallinnossa on tunnistettu ja sovittu keskeiset yhteiset (kansalliset) laatua todentavat tiedot sekä niiden käyttöä ja keräämistä koskevat periaatteet.
- Yhteisten laatua todentavien tietojen tuotanto- ja ylläpitovastuista sekä resursoinnista on sovittu. Tietovirrat on kuvattu.
- Elintarviketalouden tiedontuottajat on "luetteloitu" ja tietolähteet kuvattu (esim. rekisteriselosteet). Em. tiedot sisältävä viitehakemisto linkeineen löytyy "yhdestä paikasta" verkossa (tietoportaali). Palvelua ylläpidetään keskitetysti.

Kehitysporras 2

- Toimialoilla/tuoteryhmissä on kyetty viestimään yhteisten laatua todentavien tietojen tarpeellisuus. Vapaaehtoisten (lakisääteisyys ylittävien) tiedonluovuttajien osuus on merkittävä.

- Yhteisten laatuindikaattorien perusteena olevan tiedon keruuta tuetaan tietoteknisin ratkaisuin.
- Elintarviketalouden laatutietojen hallinnan menetelmien ja suositusten kehittämiseksi tarvittava työ on resursoitu ja organisoitu (ml. hallinnointimalli).
- Elintarviketalouden laatutietojen yhteiskäyttöä kehitetään avoimen, tarvelähtöisesti tehtävän sanastotyön sekä rajapintastandardoinnin avulla.
- Elintarviketaloudelle on laadittu yhteiset suositukset viite(meta)tieto-käytännöistä tietojen löydettävyyden sekä (data)formaateista tietojen käytettävyyden parantamiseksi.
- Sähköisiä tiedonhaku- ja tietopalveluita kehitetään tiedontarvitsijoille. Palvelut on selkeästi organisoitu ja ne ovat käyttäjien hyvin tuntemia.

Kehitysporras 3

- Yhteisten laatuindikaattorien pohjana oleva tiedontuotanto ja -luovutus on rakentunut osaksi toimijoiden arkirutiineja ja on toteutettavissa kohtuullisin työ- tai tietotekniikkapanostuksin.
- Yhteisten suositusten ja standardien avulla saavutettu parempi tietojen yhteiskäyttöisyys ja tietojärjestelmien yhteentoimivuus nopeuttaa tiedon tuotantoa, jalostusta ja jakelua.
- Tiedontuottajat noudattavat yhteisiä viite(meta)-tietokäytäntöjä ja formaatteja julkaistessaan tietoja ja tiedot ovat löydettävissä sähköisten tieto- ja tiedonhakupalvelujen välityksellä.
- Laatutietojen käytöstä ja käytettävyydestä kerätään systemaattisesti tietoa ja niiden pohjalta kehitetään jatkuvasti tietosisältöjä ja -palveluja.

5.3. Tietotekniikalla tuetut hyvät käytännöt

Hyvillä käytännöillä tarkoitetaan – yleensä vertailun (benchmarking) avulla tunnistettuja – tuloksellisia ja yhteistyössä sovittuja toimintatapoja sekä näiden käytäntöjen soveltamista omassa toiminnassa. Hyvien käytäntöjen soveltamisella pyritään tässä yhteydessä vaikuttamaan erityisesti toiminnan laatuun ja vastuullisuuteen.

Hyvät käytännöt voivat olla joko toimialan sisäisiä, kuten toimialan ympäristövastuun raportointiohjeet, tai ne voivat olla toimijoiden sidosryhmiensä kanssa sopimia ja noudattamia käytäntöjä, kuten esim. toimittajien laatutakuusopimukset tai toimitusketjussa tarvittavien tietojen yhtenäistäminen jäljitettävyyden mahdollistamiseksi. Yhä suuremmissa määrin käytännöt syntyvät eri sidosryhmien (asiakkaat, kuluttajat, kansalaisjärjes-

töt jne.) vaatimuksista ja yhä useammin niiden on myös oltava yhteensopivia kansainvälisten vaatimusten tai käytäntöjen kanssa.

Tällä osa-alueella tieto- ja viestintäteknologiaa voidaan hyödyntää monin eri tavoin aina vertailutietojen keräämisestä ja analysoinnista, hyvien käytäntöjen käyttöön-oton ja levitykseen tukemiseen (viestintä, arviointi, oppiminen) ja edelleen niiden mukaisen toiminnan tukemiseen (mittaus, tunnistus, tiedonvälitys, kirjaus, raportointi jne.). Keskeisenä ajatuksena on, että hyviin käytäntöihin sisältyy oleellisesti niitä tukevat hyvät tietojärjestelmät sekä tietotekniikan hyödyntäminen.

5.3.1. Nykytila

Benchmarking ja parhaiden käytäntöjen soveltaminen on ollut jo pitkään osa yritysten laatujohtamista. Tässä on kuitenkin erityisesti kyse koko toimialan tai tuoteryhmän kilpailukykyä edistävästä, yhteisesti sovitusta käytännöistä ja tietotekniikan hyödyntämisestä niiden soveltamisessa.

Osalle elintarviketalouden toimialoista on luotu tai ollaan parhaillaan luomassa hyvän tuotanto- tai toimintatavan kuvauksia ja ohjeistoja, esimerkkinä meijerialan, siipikarjanlihan tai puutarha-alan hyvien tuotantotapojen kuvaukset. Toistaiseksi tietotekniikkaa on näissä hankkeissa hyödynnetty lähinnä kuvausten ja ohjeistojen julkaisussa ja jakelussa.

Joillakin toimialoilla on puolestaan panostettu toiminnan kehittämisessä hyödynnettävien vertailutietojen keräämiseen ja ylläpitoon. Laajamittaisimmat hankkeet ja tietojärjestelmät on toteutettu alkutuotannon neuvonnan tarpeisiin. Pisimmälle tällä hetkellä ovat monen osapuolen kanssa yhteistyössä kehitetyt maidontuotannon seuranta- ja vertailujärjestelmät. Laatustrategiamomentilta on rahoitettu mm. alkutuotannon laatutietopankin (lohkotietopankki, taloustietopankki ja viljan analyysitietopankki) rakentamista.

Eläinten terveydenhuollossa on kehitetty tietojärjestelmä – nk. ETU-palvelu – parhaiden käytäntöjen mukaisen toimintatavan tukemiseksi, valvomiseksi sekä tiedon keräämiseksi eri osapuolien käyttöön.

Läpi elintarvikeketjun toteutettu jäljitettävyyden osa-alue, jossa erityisesti tarvitaan toimijoiden välistä yhteistyötä parhaiden käytäntöjen tunnistamiseksi ja niiden käytöstä sopimiseksi. Kauppa (PTY) ja teollisuus (ETL) ovat laatineet selvityksen elintarvikkeiden jäljitettävyydestä ja sen kehittämisestä (Työryhmäraportti

14.1.05). Jäljitettävyyttä on myös selvitetty vilja-alalla. Siipikarjapuolella puolestaan kehitetään parvinumerointijärjestelmää jäljitettävyyden tueksi. Keskeiset kehittämistoimenpiteet liittyvät käytäntöjen pilotointiin sekä toimialojen välisistä menettelyistä sopimiseen ja niiden käyttöönottoon.

Sopimustuotannon käytäntöjä ja niitä tukevia tietojärjestelmiä on luotu lähinnä hankinnasta vastaavien yritysten toimesta. Koko toimialalla noudatettavista yhteisistä käytännöistä olisi todennäköisesti hyötyä sekä ostajille että tuottajille mm. vähentämällä tarvetta erilaisille päällekkäisille järjestelmille ja teknisille ratkaisuille sekä parantamalla järjestelmiin kerättävän tiedon käytettävyyttä mm. laadun todentamisessa. Asia onkin tiedostettu usealla taholla, esim. viljantuotannossa, mutta yhteisistä käytännöistä sopiminen ja niitä tukevien palvelujen tuottaminen on vasta aluillaan.

5.3.2. Tavoitteet

Tietotekniikalla tuetut hyvät käytännöt -painopistealueen tavoitteiksi kirjattiin:

- Tuoteryhmissä on käytössä hyvät tuotanto- ja toimintatavat, jotka on laadittu asiakaslähtöisesti toimialojen yhteistyönä ja joita tuetaan tietojärjestelmin.
- Toimialoilla on käytössä parhaat toimintatavat tuotelaadun säilyttämiseksi tuotannosta kuluttajalle ja niitä tukevat tietojärjestelmät.
- Vertailu(benchmarking)tietoa tuotetaan hyvien käytäntöjen tunnistamiseksi ja arvioimiseksi.

Tälle painopistealueelle asetettujen tavoitteiden toteutumista ehdotetaan seurattavaksi mm. seuraavin indikaattorein:

- Toimialan/tuoteryhmän hyvien käytäntöjen soveltamista tukevien tietoteknisten ratkaisujen kattavuus ja käyttö.
- Vertailu- tai markkinatietoja sisältävät tietopankit ja -palvelut ja niiden käyttäjämäärä.

5.3.3. Kehitysportaat

Koska hyvillä käytännöillä viitataan tässä niin erilaisiin tai eri tarkoitusta palveleviin toimiin, yksityiskohtaisen kehitysportaikun kuvaaminen ei ole mahdollista. Riippumatta siitä, mistä käytännöistä on kyse, niiden tukeminen tietotekniikalla edellyttää kuitenkin, että käytännöt ovat riittävän yhtenäisiä ja vakiinnutettuja ja niitä on sitoutunut noudattamaan riittävä joukko toimijoita,

jotta yhteisten tietojärjestelmien toteuttaminen on kannattavaa. Joissain tapauksissa voi olla tosin mahdollista, että vasta tietojärjestelmän toteuttaminen toimii käytäntöjen vakiinnuttajana.

Kehitysportaat on tässä kuvattu hyvin yleisellä tasolla ja niillä halutaan korostaa käytäntöjen yhtenäistämisen ja vakiinnuttamisen merkitystä sekä tiedon keräämistä ja hyödyntämistä jatkuvan parantamisen mahdollistamiseksi.

Lähtötaso

- Toimialalla/tuoteryhmällä ei ole yhteisesti sovittuja/dokumentoituja käytäntöjä.
- Toimialaa/tuoteryhmää koskevaa vertailutietoa saatavilla satunnaisesti.

Kehitysportas 1

- Toimialalla/tuoteryhmässä kerätään ja analysoidaan markkina- ja vertailutietoa toiminnan kehittämiseksi ja arvioimiseksi.
- Kootun tiedon avulla on tunnistettu ja kuvattu toimialan/tuoteryhmän hyvät käytännöt.

Kehitysportas 2

- Hyvät käytännöt ohjeistuksineen on dokumentoitu ja ovat saatavilla tietoverkon välityksellä käyttöoikeuksien rajoissa. Käytäntöjä ja niiden dokumentaation kehitetään ja ylläpidetään jatkuvasti.
- Markkina-/vertailutietoa kerätään systemaattisesti tietotekniikkaa hyödyntäen. Vastuut tiedon tuottamisesta, jalostamisesta ja jakamisesta sekä käyttöoikeuksista ovat selkeät.
- Hyvien käytäntöjen käyttöönottoa ml. koulutus ja niiden mukaista toimintaa tuetaan tietojärjestelmin.

Kehitysportas 3

- Toimijat hyödyntävät tarjolla olevaa markkina-/vertailutietoa oman toimintansa kehittämisessä.
- Hyvien käytäntöjen soveltamisesta on saatavilla tietoja, joilla voidaan osoittaa/arvioida käytäntöjen tuloksellisuutta sekä niiden soveltamisen laajuutta.
- Hyviä käytäntöjä dokumentoivaa tietoa hyödynnetään suomalaisten elintarvikkeiden markkinoinnissa.
- Hyviä käytäntöjä hyödynnetään elintarvikeyritysten hankinnoissa ja niihin viitataan ostoehdoissa.

6. Tavoiteohjelman toimeenpano ja toimenpide-ehdotukset

Seuraavassa ehdotetaan toimenpiteitä tavoiteohjelman toimeenpanoa varten.

Toimenpide-ehdotuksia laadittaessa on pidetty keskeisenä sitä, että nyt huolehditaan jo käynnissä olevien hyvien hankkeiden jatkamisesta ja viemisestä kehitysportaikossa niin pitkälle kuin mahdollista sekä niissä saavutettujen tulosten ja kokemusten hyödyntämisestä myös muilla sektoreilla. Toinen tärkeä näkökulma on vahvistaa tiedonkulkua elintarviketalouden toimijoiden kesken uusien ajatusten ja ideoiden jakamiseksi.

Laatustrategiaorganisaation rooli laatu tietojärjestelmien kehittämisessä on ohjaava ja koordinoiva. Sen tehtävänä on luoda suuntaviivoja kehittämiselle ja edellytyksiä yhteistyölle sekä välittää tietoa. Kehityshankkeiden on kuitenkin synnyttävä elintarviketalouden toimijoiden todellisista tarpeista ja siksi vastuu hankkeiden käynnistämisestä sekä niiden suunnittelusta, ajoituksesta ja toteutuksesta on aina elintarviketalouden toimijoilla tai valvonnasta vastaavilla viranomaisilla.

Laatustrategiaorganisaatio tukee tavoiteohjelman toimeenpanoa:

- vaikuttamalla eri sidosryhmiin ja päättäjiin,
- myöntämällä hankkeille rahoitusta,
- informoimalla toimijoita tietojärjestelmien kehittämiselle asetetuista tavoitteista ja toisaalta arvioimalla hankkeiden merkitystä kokonaisuuden kannalta,
- seuraamalla hankkeita ja välittämällä niistä tietoa eri osapuolille,
- tunnistamalla mahdolliset yhteistyöosapuolet ja saattamalla ne yhteen.

Laatustrategiaorganisaatio voi niin päättäessään rahoittaa hankkeita. Edellytyksenä tulee olla, että hankkeet täyttävät tavoiteohjelmaan kirjatut periaatteet/kriteerit ja toteuttavat asetettuja tavoitteita.

Tässä ehdotetaan kohdennettuja toimenpiteitä tavoiteohjelman toteuttamiseksi. Toimenpide-ehdotusten toteutumisen edellytyksenä on vastuullisten toimeenpanotahojen sekä hankkeeseen liittyvien yhteistyö-/sidos-

ryhmien sitoutuminen hankkeeseen ja myös osallistuminen sen rahoitukseen tai muuhun resursointiin.

Toimenpide-ehdotusten yhteyteen on kirjattu nk. promootori. Tällä tarkoitetaan sitä tahoa, jolla tulisi olla aloite- ja koordinoivastuu toimenpiteen käynnistämiseksi. Käytännössä toimeenpano yleensä edellyttää usean toimijan välistä yhteistyötä ja varsinaisesta toteutuksesta voi vastata jokin ulkopuolinenkin taho. Lisäksi toimenpide-ehdotusten yhteyteen on kirjattu ehdotus sen käynnistysajankohdaksi tai ehdotus jatkamisesta, mikäli se on jo käynnissä.

Tavoiteohjelman toimeenpano ja seuranta

1. Elintarviketalouden laatu tietojärjestelmien kehittämisen koordinointi

Tieto- ja viestintäteknologian hyödyntäminen ja tietojärjestelmien kehittäminen on oleellinen osa koko elintarviketalouden kehittämistä ja kilpailukyvyyn varmistamista ja vaatii siksi pysyvää huomiota myös alaa ohjavalta ministeriöltä.

Ehdotetaan, että elintarviketalouden laatu tietojärjestelmien kehittämisen seuranta ja koordinointi vakiinnutetaan Maa- ja metsätalousministeriön normaalitehtäväksi ja että ministeriö suuntaa voimavarojaan siten, että tehtävään voidaan resursoida yhden henkilön kokopäiväinen työpanos.

Laatu tietojärjestelmien koordinoitua hoitavan henkilön tehtäviä ovat mm.:

- vastata tavoiteohjelman seurannasta; kehityshankkeet, asetettujen tavoitteiden toteutuminen,
- valmistella asiat (mm. hanke-ehdotukset ja rahoituspäätökset) laatustrategiaorganisaatiolle käsiteltäväksi (valmistelutyöt tehdään virkatyönä ja niissä käytetään lausunnotmenettelyä),
- opastaa hanke-ehdotusten laatijoita,
- seurata laatustrategiamomentilta rahoitettujen hankkeiden etenemistä ja raportoida niistä säännöllisin välein tietojärjestelmätyöryhmälle (hankesalkun ylläpito),
- kehittää tarvittavia hankehallinnon käytäntöjä ja järjestelmiä,
- seurata yleisesti alalla tapahtuvaa kehitystä ja kehityshankkeita ja raportoida niistä,
- osallistua erilaisten yhteistyöryhmien toimintaan,
- varmistaa, että toteutuneet hankkeet arvioidaan ja analysoidaan kokemusten ja oppien jakamiseksi,

- vastata laatu- ja tietojärjestelmien kehittämiseen liittyvästä viestinnästä ja tiedon jakamisesta elintarviketalouden toimijoille, mm.
 - seminaarit
 - verkkosivut ja muut tiedotteet
 - muun materiaalin tuottaminen.

Laaatutietojärjestelmätyöryhmän toimintaa kehitetään ja se toimii tarvittaessa koordinaattorin tukiryhmänä. Promoottori: Maa- ja metsätalousministeriö, Laatu-strategiajohdoryhmä
Ehdotetaan käynnistettäväksi/jatkettavaksi: 2005

2. Seurantaindikaattorit

- Selvitetään tietojen saatavuus tavoiteohjelman seurantaindikaattoreita/ -mittareita varten ja tehdään sen pohjalta päätökset käytettävistä seurantatiedoista. Organisoitetaan tiedonkeruu.
- Selvitetään indikaattorit, joilla voidaan kuvata koko elintarviketalouden "sähköistymistä" ja kykyä hyödyntää tieto- ja viestintäteknologiaa.

Promoottori: Tavoiteohjelman koordinaattori
Ehdotetaan käynnistettäväksi: 2005

3. Viestintä

- Laaditaan viestintäsuunnitelma toimenpiteineen tavoiteohjelman esittelemiseksi ja tunnetuksi tekemiseksi elintarviketalouden toimijoille. Viestintäsuunnitelman toimeenpano.

Promoottori: Tavoiteohjelman koordinaattori, laatu-strategiaorganisaation työryhmät
Ehdotetaan käynnistettäväksi: 2005

4. Raportointi

- Tavoiteohjelman toteutumista arvioidaan ja raportoidaan vuosittain laatu-strategian toimintakertomuksen yhteydessä.

Promoottori: Tavoiteohjelman koordinaattori
Ehdotetaan käynnistettäväksi: 2006

5. Tavoiteohjelman tarkistus

- Tavoiteohjelman sisältö tarkistetaan kahden vuoden välein.

Promoottori: Tavoiteohjelman koordinaattori, laatu-strategiaorganisaation työryhmät
Ehdotetaan käynnistettäväksi: 2007

Oma- ja viranomaisvalvontaa tukevat tietojärjestelmät

1. Yritysten oma- ja viranomaisvalvontaa tukevien tietojärjestelmien kehittäminen

- Tuetaan jo käynnissä olevien hankkeiden viemistä seuraaville kehitysportailla (esim. Päivittäistavara-kauppa RY:n oma- ja viranomaisvalvontahanke).
- Arvioidaan ja analysoidaan (=> mallinnus) toteutetut hankkeet ja hyödynnetään niistä saatuja kokemuksia muilla toimialoilla (=> monistus).
- Selkiytetään vastuualueita ja tehtäviä, erityisesti viranomaisten ja toimijoiden välillä, sekä vakiinnutetaan yhteistyömuodot.

Promoottori: Toimialaa/ tuoteryhmää edustavat järjestöt, Elintarviketurvallisuusvirasto
Ehdotetaan käynnistettäväksi/ jatkettavaksi: 2005

2. Viranomaisvalvontaan ja -palveluihin liittyvät tietojärjestelmä-hankkeet

- Sisällytetään viranomaisvalvonnan prosesseihin, palveluihin ja järjestelmiin liittyvät kehityshankkeet hallinnon toiminta- ja taloussuunnitelmiin sekä julkistetaan hankesuunnitelmat ja -aikataulut yhteistyö- ja sidosryhmille tiedoksi. Ehdotetaan käynnistettäväksi/jatkettavaksi: 2005/2006
- Selkiytetään ja vakiinnutetaan tietojärjestelmäkehitykseen liittyviä vastuita ja tehtäviä viranomais-toimijoiden kesken. Ehdotetaan käynnistettäväksi: 2005
- Tuotetaan viranomaisvalvonnan prosessikuvaukset ja tietomäärittelyt toimintamallien ja järjestelmien yhtenäisyyden ja yhteensopivuuden varmistamiseksi sekä toimijoiden muun järjestelmäkehityksen helpottamiseksi
 - "Kuntien elintarviketalouden tiedonkeruun kehittäminen" -selvityksessä ehdotettujen jatkotoimenpiteiden toteuttaminen ja 2005–2009:
 - Prosessikuvaukset
 - Tietomäärittelyt, ml. tarvittava sanastotyö/ käsitelmäärittelyt
 - Rekisterimäärittelyt
 - Tietojärjestelmien ja -palveluiden toteutus-hankkeet

Ehdotetaan käynnistettäväksi/jatkettavaksi: 2005

- Viranomaistoiminnan/-palvelun kehittäminen siten, että viranomaisen keskitetysti, riittävän ajoissa ja yksikäsitteisesti neuvoo ja ohjeistaa tiedonkeruuseen ja raportointiin liittyvissä kysymyksissä ja muutoksissa erilaisten järjestelmien/ohjelmistojen yhteensopivuuden mahdollistamiseksi ja varmistamiseksi, pilottihankkeena esim. kuntavalvonnan raportointi.
Ehdotetaan käynnistettäväksi: 2006
 - Selvitään elintarvikevalvontaan liittyvän sähköisen asioinnin edellytykset ja vaatimukset yhteistyössä elintarvikealan toimijoiden kanssa sekä laaditaan palvelujen kehittämissuunnitelma, pilottihankkeena esim. ensisaapumisvalvonnan menettelyt.
Ehdotetaan käynnistettäväksi: 2006/2007
 - Tehostetaan elintarviketalouden tietojärjestelmäyhteistyötä elintarvikevalvonnan riskiperusteisen kohdentamisen parantamiseksi.
Ehdotetaan käynnistettäväksi: 2006/2007
- Promoottori: MMM, Elintarviketurvallisuusvirasto

3. Laboratorionäytteisiin ja -analyysihin liittyvien tietojen standardointi sähköisen tiedonsiirron mahdollistamiseksi

- Perustetaan eri sidosryhmiä edustava selvitystyöryhmä, jonka tehtävänä on:
 - nimetä ja kuvata prosessit, joissa siirretään laboratoriotietoja,
 - selvittää mahdollisuudet ja vaihtoehdot sekä kustannus-/ hyötyanalyysit laboratoriotietojen sähköiseksi välittämiseksi,
 - kerätä tietoa muista vastaavista ratkaisuista ja niiden toteutusmalleista,
 - selvittää laboratoriotietojen hyödyntämiseen liittyvät kysymykset, mm.: tietojen käyttötarkoitukset, tietojen omistajuudet, tietojen käyttöoikeudet, tietosuojat, tietojen hallinnointivastuut,
 - nimetä mahdollinen pilottihanke ja siihen osallistujat.

Promoottori: Elintarviketurvallisuusvirasto
Ehdotetaan käynnistettäväksi: 2006

Yhteiset laatua todentavat tiedot

1. Yhteisten laatua todentavien tietojen tietosisältömäärittely
 - Käynnistetään hanke toimialan/tuoteryhmän yhteisten laatua ja turvallisuutta todentavien indikaattorien tietosisältöjen määrittämiseksi ja tarvittavan tietotuotannon organisoimiseksi

- tietojen kartoittaminen/kokoaminen (lähtötilanne),
- keskeisten kohderyhmien sekä näille suunnattavien tietojen/indikaattorien nimeäminen,
- tietojen keruun ja ylläpidon organisointi,
- pilottityön mallintaminen ja monistus muille toimialoille/tuoteryhmille.

Promoottori: Toimialaa/tuoteryhmää edustava järjestö
Ehdotetaan käynnistettäväksi: 2006

2. Tiedon hallinnan menetelmät ja standardit

- Nimetään eri osapuolia edustava työryhmä, jonka vastuulla on
 - selvittää tarpeet sekä konkretisoida hyödyt liittyen elintarviketalouden yhteisiin tiedon hallinnan menetelmiin ja standardeihin ml. sanastot ja luokittelut, sanomarakenteet jne.,
 - laatia suunnitelma työn käynnistämiseksi ja organisoimiseksi ml. toiminnan ohjausmekanismit ja rahoitus.

Promoottori:

Ehdotetaan käynnistettäväksi/jatkettavaksi: 2005/2006

3. Laatutietojen haku- ja hakemistopalvelut (tietoportaali)

- Selvitetään vaihtoehdot elintarviketalouden eri tahoilla tuotettujen laatua ja turvallisuutta kuvaavien tietojen hakemisto- ja/tai hakupalvelujen toteuttamiseksi
 - toimintaperiaatteet ja palvelut,
 - kustannukset ja rahoitusmalli,
 - palvelun tuottaja.
- Pilottiratkaisun toteutus.

Promoottori: Tavoiteohjelman koordinaattori
Ehdotetaan käynnistettäväksi: 2006

4. Elintarviketurvallisuustilastot ja -indikaattorit

- Varmistetaan jo käynnissä olevien elintarviketurvallisuustilastohankkeiden tulokellisuus ja huolehditaan sähköisten tilastotietopalvelujen saatavuudesta.
- Tuetaan hankkeita, joilla minimoidaan tilastoinnissa tarvittavien tietojen keruurasitetta
 - tietojen yhteiskäyttöisyys; viranomaisten välinen yhteistyö, hallinnollisen tiedon hyödyntäminen,
 - sähköinen tiedonkeruu.

- Määritetään indikaattorit elintarvikkeiden kansallisen laadun ja turvallisuuden tason kuvaamiseksi (yhteenvertotietoa kansallisesta elintarvikkeiden laadun ja turvallisuuden tasosta ja kehittymisestä). Pohjatyönä käytetään 2005 tehtävää elintarviketurvallisuukselontekoa
 - määritellään ja vakiinnutetaan indikaattorien tietosisällöt,
 - varmistetaan indikaattorien kansainvälinen vertailtavuus,
 - organisoidaan tietojen säännöllinen kerääminen ja julkaiseminen.
 - Organisoidaan ja virtaviivaistetaan viranomaisten toimesta hoidettavaa kansainvälistä raportointia
 - kootaan ja ylläpidetään keskitetyt tiedot kaikista tuotettavista raporteista/tilastoista vastuineen,
 - selvitetään ja kuvataan tietolähteet /-virrat,
 - selvitetään mahdolliset tietotekniset ratkaisut, joilla voidaan helpottaa tietojen tuottamista.
- Promoottori: Elintarviketurvallisuuksivirasto, MMM/TIKE tilastot
Ehdotetaan käynnistettäväksi/jatkettavaksi: 2005/2006

Tietotekniikalla tuetut hyvät käytännöt

1. Hyviä käytäntöjä tukevien tietojärjestelmien kehittäminen
 - Tuetaan käynnissä olevien hankkeiden loppuunsaattamista ja niiden jatkamista edelleen seuraaville kehitysportaille (esim. siipikarjan tuotantotavat, laatutarha -hanke, eläinten terveydenhuolto).
 - Toteutettujen hankkeiden analysointi ja arviointi (=> mallinnus) ja niistä saatujen kokemusten hyödyntäminen muilla toimialoilla/tuoteryhmissä (=> monistus).

Promoottori: Toimiala-/tuoteryhmäjärjestöt
Ehdotetaan käynnistettäväksi/jatkettavaksi: 2005
2. Jäljitettävyyys
 - Käynnistetään/tuetaan hankkeita, joissa eri osapuolien yhteistyönä määritetään toimialan/tuoteryhmän parhaita käytäntöjä jäljitettävyydelle sekä luodaan edellytyksiä (esim. suositukset ja standardit) niitä tukeville tietoteknisille ratkaisuille.

Promoottori: Toimialaa/tuoteryhmää edustavat järjestöt, Elintarviketurvallisuuksivirasto
Ehdotetaan käynnistettäväksi/jatkettavaksi: 2005

3. Sopimustuotanto

- Käynnistetään hanke toimialan/tuoteryhmän yhteisen sopimustuotantojärjestelmän luomiseksi ja sitä tukevan tietojärjestelmän toteuttamiseksi.
- Promoottori: Toimialaa/tuoteryhmää edustavat järjestöt
Ehdotetaan käynnistettäväksi: 2006

4. Benchmarking -seminaarit

- Järjestetään seminaareja tietotekniikan soveltamisen parhaista käytännöistä
 - elintarviketalouden parhaat kansalliset/kansainväliset käytännöt,
 - muilla toimialoilla toteutetut parhaat käytännöt.
- Promoottori: Tavoiteohjelman koordinaattori
Ehdotetaan käynnistettäväksi: 2006

5. Hyvien käytäntöjen käyttöönoton ja leviytymisen tukeminen tietotekniikan avulla

- Käynnistetään/tuetaan hankkeita, jossa hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa hyvien käytäntöjen leviytymisessä esim.
 - aineistojen, mm. hyvien tuotantotapojen kuvaukset ja ohjeistot, julkaiseminen ja ylläpito verkossa,
 - tietotekniikan hyödyntäminen koulutuksessa (esim. verkkokoulutussovellukset),
 - itsearviointin verkkotyökalut.
- Promoottori: Toimialaa/tuoteryhmää edustava järjestö
Ehdotetaan käynnistettäväksi: 2007

6. Markkinointi- ja vertailutiedon tuottaminen ja hyödyntäminen

- Käynnistetään/tuetaan hankkeita, joissa hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa toimialan/tuoteryhmän kilpailukyyn kehittämiseksi käytettävän markkina- tai vertailutiedon tuottamisessa. Kiinnitetään erityisesti huomiota
 - tiedon keruun sujuvuuteen,
 - tiedon hyödynnettävyyteen toiminnan kehittämisessä.
- Promoottori: Toimialaa/tuoteryhmää edustava järjestö
Ehdotetaan käynnistettäväksi: 2006/2007

7. Yhteenveto

Elintarviketalouden laatutietojärjestelmien kehittämisen on tieto- ja viestintäteknikan hyödyntämistä toiminnassa, jonka tavoitteena on elintarvikkeiden laadun ja turvallisuuden kehittäminen ja varmistaminen.

Lukuisten tutkimusten mukaan tieto- ja viestintäteknikkaa soveltamalla voidaan vaikuttaa toiminnan – myös laatutoiminnan – tuottavuuteen. Tietotekniikka mahdollistaa muutokset tehtävien organisoimis- ja hoitamistavoissa ja siirtymisen nk. sähköiseen talouteen, jossa erilaisia yhteistyömalleja ja verkostoja hyödyntämällä voidaan saavuttaa merkittäviä mahdollisuuksia kustannusten vähentämiseksi ja toiminnan tehostamiseksi. Yritysten ja viranomaisten välinen yhteistyö on hyvin toimivan sähköisen talouden tärkeä osa-alue.

Tieto- ja viestintäteknikan tuottava hyödyntäminen edellyttää, että toimintatavat ovat riittävän yhtenäiset tai vakiintuneet, jotta niitä voidaan tai kannattaa lähteä tukemaan tietoteknisin ratkaisuin. Hyvin pirstaleiseen ja epäyhtenäiseen toimintakenttään ei myöskään synny tarvittavaa, tehokkaasti toimivaa tietojärjestelmätoimittajien ym. tukipalvelujen verkostoa. Toisaalta on havaittu, että tieto- ja viestintäteknikan avulla saavutetaan huomattavia tuottavuusparannuksia vasta, kun organisaatiot ovat valmiita muuttamaan toimintatapojaan ja rakenteitaan uusien innovaatioiden hyödyntämiseksi. Siinä vaaditaan uutta osaamista ja henkilöstöltä uusia taitoja. Sekä edellytysten luominen tietotekniikan hyödyntämiselle että tarvittavien muutosten toteuttaminen mahdollisten hyötyjen realisoimiseksi vaativat oman aikansa ja panostuksensa. Tietoteknistien ratkaisujen toteuttaminen on vain osa koko prosessia.

Laatutietojärjestelmien kehittämisen keskeinen tavoite on luoda edellytyksiä sekä parantaa kykyä hyödyntää tieto- ja viestintäteknologiaa tuottavasti elintarviketaloudessa. Sitä toteutetaan vahvistamalla toimijoiden välisiä suhteita ja yhteistyötä sekä luomalla valmiuksia yhtenäisten tietojärjestelmien kehittämiseksi ja tietojen yhteiskäyttöisyydelle, mm. sopimalla yhteisistä käytännöistä ja rajapinnoista. Varsinaisten tietoteknistien järjestelmien toteutuksen lähtökohtina tulee olla aina toimijoiden todelliset tarpeet, taloudellisesti perustellut ratkaisut sekä eri osapuolien sitoutuminen.

Laatu liittyy kaikkiin yritysten ja viranomaisten toimintoihin aina raaka-aineiden hankinnasta asiakkuuksien hallintaan. Laatutietojärjestelmien kehittämisen tavoiteohjelma kohdentaa ja priorisoi laatutietojärjestelmien kehittämistä valituille osa-alueille. Tavoiteohjelmassa raudutetaan sellaisiin laatustrategian tavoitteiden kannalta keskeisiin osa-alueisiin, joita ei ole erityisesti sisällytetty muihin elintarviketaloutta koskeviin kehittämishjelmiin. Tällaisiksi osa-alueiksi tunnistettiin nk. vastuullisia toimintatapoja ja elintarviketietojärjestelmien tukevat tietojärjestelmät. Erityisesti halutaan painottaa sellaisten toimintamallien ja tietojärjestelmien kehittämistä, jotka auttavat toimijoita hoitamaan pakolliset velvoitteensa, mm. lakisääteisen laadun varmistamisen, mahdollisimman sujuvasti ja kustannustehokkaasti. Tämä edellyttää erityisesti viranomaisten ja yritysten välisen vuorovaikutuksen ja yhteistyön vahvistamista.

Tavoiteohjelmassa nimetään kolme kehittämisen painopistealuetta vuosille 2005–2010. Painopistealueet ovat:

- omavalvontaa ja viranomaisvalvontaa tukevat tietojärjestelmät,
- yhteiset laatua todentavat tiedot,
- tietotekniikalla tuetut parhaat käytännöt.

Painopistealueille on asetettu tavoitteet, ehdotettu seurantamittareita, kuvattu kehitysportaikko sekä laadittu toimenpide-ehdotukset seuraaville vuosille. Tavoiteohjelman toimeenpanon onnistuminen riippuu pitkälti siitä, miten painopistealueiden merkitys kyetään viestittämään toimijoille ja miten hyvin toimijoita pystytään kannustamaan yhteistyöhön. Kaikki kehittämistoiminta lähtee toimijoiden vapaaehtoisesta sitoutumisesta tavoiteohjelmaan ja kyvystä tunnistaa ja realisoida yhteistyön kautta saavutettavat kustannus- kuin muutkin hyödyt.

Toimenpide-ehdotuksiin on myös sisällytetty tavoiteohjelman toimeenpanoon liittyviä toimenpiteitä. Tavoiteohjelman toimeenpanon kannalta keskeinen ehdotus on, että Maa- ja metsätalousministeriö sisällyttää osaksi vakinaista toimintaansa elintarviketalouden laatutietojärjestelmäkehityksen seurannan ja koordinoinnin ja sen osana myös tavoiteohjelman koordinoinnin ja seurannan. Tavoitteena on, että tietojärjestelmien kehittäminen nähdään keskeisenä osana elintarviketalouden toimintaedellytysten ja kilpailukyvyyn kehittämistä.

Tiivistelmä

Elintarviketalouden kansallinen laatustrategia on elintarviketalouden toimijoiden laatima ohjelma, jonka tavoitteena on elintarvikeketjun yhteisin toimenpitein kehittää tuotteiden ja toiminnan laatua sekä varmistaa laadun säilyminen pysyvästi korkealla tasolla. Samalla parannetaan suomalaisten yritysten kilpailukykyä ja kannattavuutta.

Elintarviketalouden laatu- ja tietojärjestelmien kehittäminen on tieto- ja viestintätekniikan hyödyntämistä laatustrategiassa asetettujen tavoitteiden toteuttamiseksi. Laatu- ja tietojärjestelmiä kehittämällä halutaan parantaa alan tuottavuutta sekä vahvistaa elintarviketalouden toimijoiden välistä yhteistyötä ja verkostoitumista. Tieto- ja viestintätekniikan avulla mahdollistetaan uusien ja tehokkaampien toimintatapojen kehittäminen ja omaksuminen. Yhteistyönä toteutettavien ja/tai yhteiskäyttöisten tietojärjestelmien avulla pyritään kustannustehokkuuteen.

Elintarviketalouden laatu- ja tietojärjestelmien kehittämisen tavoiteohjelman avulla ohjataan ja priorisoidaan tietojärjestelmien kehittämistä. Tavoiteohjelma kohdentuu alueille, jotka ovat laatu- ja tietojärjestelmien arvojen ja tavoitteiden kannalta keskeisiä ja jotka eivät erityisesti sisälly muihin käynnissä oleviin elintarviketalouden toimialan tai teknologian kehittämissuunnitelmiin. Tällaisia kohdealueita ovat:

- tietotekniikan hyödyntäminen elintarviketalouden nk. vastuullisten toimintatapojen tukemiseksi ja todentamiseksi sekä
- tietotekniikan hyödyntäminen elintarviketalouden toimijoiden lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi sujuvasti ja tehokkaasti.

Tavoiteohjelmassa ehdotetaan vuosien 2005–2010 kehittämistoimenpiteet suunnattavaksi valituille painopistealueille, joita ovat:

- omavalvontaa ja viranomaisvalvontaa tukevat tietojärjestelmät,
- yhteiset laatua todentavat tiedot sekä
- tietotekniikalla tuetut hyvät käytännöt.

Tavoiteohjelmassa määritetään tavoitteet painopistealueittain sekä kuvataan kehityspolku tavoitteiden toteuttamiseksi.

Tavoiteohjelmaan kirjattiin lisäksi laatu- ja tietojärjestelmien kehittämissuunnitelmissa tapahtuvan tietojärjestelmien kehittämissuunnitelman yleiset periaatteet/kriteerit. Niiden avulla halutaan korostaa eri sidosryhmien ja olemassa olevien järjestelmien huomioimista sekä taloudellisia tekijöitä tietojärjestelmien kehittämissuunnitelman lähtökohtina.

Laatu- ja tietojärjestelmien kehittämissuunnitelman periaatteet/kriteerit sekä painopistealueet muodostavat yhdessä kehikon, jonka avulla laatu- ja tietojärjestelmien kehittämissuunnitelma voi tulevaisuudessa ohjata laatu- ja tietojärjestelmien kehittämissuunnitelmaa että arvioida niihin liittyviä hanke-ehdotuksia ja hankkeita.

Tavoiteohjelman lopussa esitetään toimenpide-ehdotuksia toimeenpanon seuraaviksi askeliksi. Toimenpide-ehdotusten perustana ovat seuraavat näkökohdat:

- varmistetaan jo käynnissä olevien, tavoiteohjelmaa toteuttavien hankkeiden toteutus ja käyttöönotto sekä tuetaan niiden jatkokehitystä,
- kerätään näistä hankkeista saadut kokemukset ja opit ja pyritään hyödyntämään niitä muilla sektoreilla,
- luodaan edellytyksiä yhteiskäyttöisten/yhteentoimivien tietojärjestelmien toteuttamiselle
 - toimintatapojen ja -prosessien yhteensovittaminen,
 - työnjaon ja vastuiden selkiyttäminen toimijoiden kesken,
 - tietojärjestelmien teknisen ja semanttisen yhteensopivuuden, varmistaminen (standardit, rajapinnat, sanastot).
- vahvistetaan tiedon kulkua ja jakamista toimijoiden kesken.

Laatu- ja tietojärjestelmien kehittämissuunnitelma ohjaa ja koordinoi laatu- ja tietojärjestelmien kehittämissuunnitelmaa apunaan. Kehityshankkeiden tulee kuitenkin aina syntyä toimijoiden todellisista tarpeista ja toimijoilla on vastuu niiden käynnistamisestä ja toteuttamisesta. Laatu- ja tietojärjestelmien kehittämissuunnitelman tehtävänä on viestittää toimijoille halutusta kehityssuunnitelmasta, kannustaa näitä yhteistyöhön sekä tukea verkostojen rakentumista.

Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2005

Viimeisimmät julkaisut:

- 2/2005 EU-ohjelmat maaseudun naisten elinolosuhteiden tukena: selvitys maaseudun kehittämissohjelmien tuloksista ja hyvistä käytännöistä
ISBN 952-453-210-7
- 3/2005 Kalastusmatkailun nykytila, kehittämishaasteet ja hanketoiminta Suomessa
ISBN 952-453-216-6
- 4/2005 Kansallinen metsäohjelma 2010. Seurantaraportti 2004
ISBN 952-453-221-2
- 5/2005 Kansallisen metsäohjelman väliarviointi
Loppuraportti
ISBN 952-453-224-7
- 5a/2005 Interim evaluation of the National Forest Programme
ISBN 952-453-230-1 Vain verkkoversio
- 6/2005 Suomen vesihuoltolaitosten liiketaloudellinen analyysi
ISBN 952-453-228-X
- 7/2005 Biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen laajennettu metsätyöohjelma ja sen toimeenpano Suomessa
ISBN 952-453-233-6
- 8/2005 Eläintaudit ja eläinten hyvinvointi Suomessa 2004
ISBN 952-453-238-7
- 8a/2005 Animal diseases and animal welfare in Finland 2004
ISBN 952-453-239-5
- 9/2005 Maa- ja metsätalousministeriön strategia
ISBN 952-453-243-3